

В. О. Шевченко, аспірант кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ТА ДИНАМІКИ ДОВІРИ ДО БАЗОВИХ ІНСТИТУТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено діагностику рівня та динаміки довіри громадян України до базових інститутів публічного управління в умовах повномасштабної російської агресії. Обґрунтовано, що інституційна довіра є фундаментальною основою легітимності та ефективності будь-якої системи публічного управління. Без довіри громадян органи влади стикаються з опором, низькою підтримкою політики, ухиленням від виконання законів та загальним зниженням рівня соціальної згуртованості. Означено, що в багатьох країнах світу спостерігається криза довіри до державних інститутів, пов'язана з корупцією, неефективністю, непрозорістю та соціальною нерівністю. Методологічною основою роботи став вторинний аналіз емпіричних даних провідних соціологічних центрів України (КМІС, Центр Разумкова, група «Рейтинг») за період 2022–2025 рр. Результати дослідження фіксують унікальний феномен «ножиць довіри» – безпрецедентно високий рівень довіри до Збройних Сил України, волонтерських організацій та Президента як Верховного Головнокомандувача на тлі перманентно низького або спадаючого рівня довіри до інститутів, відповідальних за внутрішнє врядування: Верховної Ради, Уряду, судової системи та антикорупційних органів. Проаналізовано динаміку довіри до ключових інститутів, що свідчить про поступову втому та зростання критичності громадян до політичного керівництва, при збереженні абсолютної довіри до армії. Автором узагальнено та систематизовано дані соціологічних досліджень за період дії воєнного часу в Україні (2014–2024 роки) та концептуалізовано феномен асиметричної довіри як виклику для демократичного розвитку. Зроблено висновок, що глибокий розрив у довірі між силовими та цивільними інститутами є стратегічним ризиком для післявоєнної відбудови та євроінтеграції. Діагностика рівня довіри є критично важливою для розробки державної політики, спрямованої на зміцнення інституційної спроможності та суспільної консолідації.

Ключові слова. публічні інституції, публічне врядування, консолідація суспільства, ефективність управління, цивільні інститути, силові інститути, феномен асиметричної довіри, «ножиці довіри», «бульбашки довіри», громадянське суспільство.

V. O. Shevchenko. Diagnostics of the level and dynamics of trust in basic institutions of public administration in Ukraine

The article provides a diagnosis of the level and dynamics of trust of Ukrainian citizens in basic institutions of public administration in conditions of full-scale Russian aggression. It is substantiated that institutional trust is the fundamental basis of legitimacy and effectiveness of any public administration system. Without the trust of citizens, authorities face resistance, low support for policies, evasion of law enforcement and a general decrease in the level of social cohesion. It is noted that in many countries of the world there is a crisis of trust in state institutions, associated with corruption, inefficiency, opacity and social inequality. The methodological basis of the work was a secondary analysis of empirical data from leading sociological centers of Ukraine (KIIS, Razumkov Center, Rating Group) for the period 2022–2025. The results of the study record a unique phenomenon of “trust scissors” – an unprecedentedly high level of trust in the Armed Forces of Ukraine, volunteer organizations, and the President as the Supreme Commander-in-Chief against the backdrop of a permanently low or declining level of trust in institutions responsible for internal governance: the Verkhovna Rada, the Government, the judiciary, and anti-corruption bodies. The dynamics of trust in key institutions were analyzed, which indicates gradual fatigue and increasing criticality of citizens towards political leadership, while maintaining absolute trust in the army. The author has summarized and systematized the data of sociological research during the wartime period in Ukraine (2014–2024) and conceptualized the phenomenon of asymmetric trust as a challenge for democratic development. The conclusion is made that the deep gap in trust between law enforcement and civilian institutions is a strategic risk for post-war reconstruction and European integration. Diagnosis of the level of trust is critically important for the development of state policy aimed at strengthening institutional capacity and social consolidation.

Key words: public institutions, public governance, consolidation of society, management efficiency, civilian institutions, law enforcement institutions, the phenomenon of asymmetric trust, “trust scissors”, “trust bubbles”, civil society.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення рф 24 лютого 2022 року стало не лише екзистенційним викликом для української державності, але й потужним каталізатором глибинних суспільних трансформацій. Одним із ключових наслідків цих змін стала докорінна перебудова ландшафту суспільної довіри до державних та суспільних інститутів. В умовах війни інституційна довіра перестала бути абстрактною соціологічною категорією, перетворившись на стратегічний ресурс національної стійкості, легітимності влади та спроможності держави ефективно виконувати свої функції.

© **В. О. Шевченко, 2025**

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Проблема, що досліджується, полягає у виникненні та поглибленні феномену асиметричної інституційної довіри. З одного боку, українське суспільство демонструє безпрецедентний рівень консолідації та довіри до інститутів, безпосередньо пов'язаних із захистом країни, – насамперед до Збройних Сил України. З іншого боку, зберігається або навіть посилюється хронічна недовіра до органів влади, відповідальних за внутрішнє врядування, верховенство права та боротьбу з корупцією (парламент, уряд, суди, прокуратура). Такий дисбаланс створює серйозні ризики для демократичного транзиту, ускладнює реалізацію реформ та може стати перешкодою для ефективної післявоєнної відбудови, яка вимагатиме злагодженої роботи всієї системи публічного управління. Відтак, об'єктивна діагностика рівня та динаміки довіри на основі емпіричних даних є нагальним науковим і практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інституційної довіри традиційно перебуває у фокусі уваги українських науковців та соціологів. Фундаментальною основою для будь-якого дослідження у цій сфері є емпіричні дані, які системно збирають та аналізують провідні соціологічні центри, зокрема Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) [1], Центр Разумкова [2] та соціологічна група «Рейтинг» [3]. Їхні моніторингові звіти є головним джерелом для відстеження динаміки суспільних настроїв. Теоретико-методологічні аспекти довіри як чинника ефективності публічного управління розглядаються у працях таких вчених, як О. Г. Кучабський [4] та С. С. Погорілий [4, 5], І. П. Лопушинський [6]. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін [6], зокрема, у колективній монографії «Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024» (2024) [7] показали динаміку змін громадської думки українців щодо діяльності центральних та місцевих органів влади, аналізують вплив кризи на функціонування державних інститутів, а такі автори як Н. М. Драгомирецька, К. С. Кандагура та А. В. Букач [8] та Є. Романенко [9] досліджують питання комунікації органів державної влади як інструменту для побудови довіри. Однак, попри наявність значної кількості соціологічних даних та наукових праць, бракує комплексних досліджень, які б систематизували динаміку довіри за весь період повномасштабної війни, концептуалізували феномен «ножиць довіри» та аналізували його наслідки для системи публічного управління. Саме на вирішення цього завдання і спрямована дана стаття.

Метою дослідження є аналіз ключових понять, тенденцій та асиметрії інституційної довіри, а також визначення ризиків, які ці процеси створюють для стійкості держави та ефективності управління, а також на основі даних соціологічних опитувань проаналізувати рівень довіри громадянського суспільства до основних державних інституцій.

Виклад основного матеріалу. Інституційна довіра є фундаментальною основою, на якій одночасно тримаються легітимність та ефективність будь-якої системи публічного управління. По-перше, довіра є джерелом легітимності влади, перетворюючи формальну законність на реальне визнання з боку суспільства. Без довіри влада змушена спиратися виключно на апарат примусу, а її рішення, навіть якщо вони є юридично бездоганними, сприймаються громадянами як нав'язані ззовні, а не як спільна воля. Саме довіра забезпечує добровільне виконання законів, участь у виборах та підтримку державних інститутів, формуючи стійкий «суспільний договір» та перетворює населення на свідомих громадян. Втрата довіри неминуче веде до кризи легітимності, коли державні інститути втрачають моральний авторитет і право керувати в очах людей. По-друге, інституційна довіра виступає критично важливим ресурсом для забезпечення практичної ефективності управління. Вона є своєрідним соціальним капіталом, що суттєво знижує трансакційні витрати держави. Коли громадяни довіряють уряду, вони більш схильні сплачувати податки, підтримувати довгострокові та складні реформи, співпрацювати з правоохоронними органами та дотримуватися суспільних правил. І навпаки, в атмосфері тотальної недовіри держава змушена витрачати колосальні ресурси на контроль, нагляд та подолання спротиву, що робить будь-які управлінські ініціативи дорогими, повільними та малорезультативними. Відтак, довіра – це не просто бажаний атрибут, а необхідна передумова, що дозволяє системі управління функціонувати не через примус, а через співпрацю, досягаючи поставлених цілей з мінімальними затратами.

Зауважу, що криза довіри до державних інститутів є глобальним феноменом, що спостерігається у багатьох країнах світу, незалежно від рівня їхнього економічного розвитку чи політичного устрою. Цей процес живиться потужним поєднанням кількох взаємопов'язаних чинників. Корупція та неефективність діють як два леза одних ножиць: корупційні схеми вимивають ресурси, які мали б іти на якісні публічні послуги, що неминуче призводить до неефективності державного апарату. Громадяни на власному досвіді стикаються з розбитими дорогами, низькою якістю медицини чи освіти і водночас бачать у медіа розслідування про незаконне збагачення чиновників. Цей розрив між суспільними потребами та інтересами еліт, посилений непрозорістю ухвалення рішень, створює стійке відчуття, що держава працює не в інтересах суспільства, а задля обслуговування вузького кола осіб.

Ця криза поглиблюється на тлі зростаючої *соціальної та економічної нерівності*. Коли значна частина населення відчуває, що переваги від економічного зростання розподіляються несправедливо, а правила гри – від податкового законодавства до доступу до правосуддя – створені на користь заможних та впливових, державні інститути починають сприйматися не як нейтральний арбітр, а як інструмент захисту привілеїв. Втрачається

відчуття спільної долі та солідарності. Ця системна недовіра є вкрай небезпечною, оскільки вона стає живильним середовищем для політичного популізму, радикалізації суспільства та ерозії демократичних цінностей, підриваючи саму здатність держави реагувати на складні виклики.

І тут ми можемо оперувати таким поняттям як «ножиці довіри». Загалом, термін «*ножиці довіри*», часто зустрічається у науковій літературі, і є радше метафоричним виразом, що описує зростання розриву або розбіжностей у рівнях довіри між різними соціальними групами, інституціями чи до окремих джерел інформації. Ця концепція особливо актуальна в контексті інформаційних воєн, політичної поляризації та поширення дезінформації. Сутність «ножиць довіри» полягає у одночасному, але різноспрямованому русі: довіра до одних джерел (наприклад, до офіційних державних інституцій, традиційних медіа) може знижуватися, тоді як довіра до інших (наприклад, до соціальних мереж, анонімних телеграм-каналів, окремих лідерів думок) може паралельно зростати. Це створює фрагментоване інформаційне середовище, де різні частини суспільства існують у власних «*бульбашках довіри*», що унеможлиблює конструктивний діалог та досягнення консенсусу. У контексті довіри до державних інституцій та використання поняття «ножиці довіри», розглянемо більш детально поняття «*бульбашка довіри*» під яким ми розуміємо закритий інформаційно-соціальний контур, у якому певна група людей підтримує та посилює спільне, часто категоричне, уявлення про рівень довіри (або недовіри) до державних інституцій. На відміну від загального рівня довіри в суспільстві, всередині такої бульбашки формується власна, альтернативна реальність, яка майже не перетинається з іншими. Якщо «ножиці довіри» описують сам процес розходження, то «бульбашки» є його прямим наслідком – це ті самі поляризовані табори, що вже сформувалися.

Для аналізу феномену формування й розвитку «ножиць довіри» та «бульбашок довіри» в межах даної статті виділимо ключові критерії, показники та механізми, що описують дані явища та (табл. 1).

Таблиця 1

Основні механізми, критерії та показники формування «ножиць» та «бульбашок» довіри до державних інституцій у суспільстві

Механізми	Критерії	Показники
<i>Селективне споживання інформації.</i> Люди свідомо чи несвідомо обирають ті медіа, телеграм-канали, блоги та тих лідерів думок, які відповідають їхнім уже існуючим поглядам на діяльність уряду, парламенту, судів чи президента. Інформація, що суперечить їхнім переконанням, ігнорується або таврується як ворожа пропаганда.	Джерело інформації: розглядається тип джерела – офіційні державні органи, ЗМІ (державні, приватні), соціальні мережі, лідери думок, неурядові організації тощо.	<i>Рівень довіри/недовіри:</i> вимірюється через соціологічні опитування за допомогою прямих запитань (наприклад, «Наскільки ви довіряєте..?») зі шкалою відповідей. <i>Коефіцієнт поляризації:</i> розраховується як різниця у рівнях довіри до одного й того ж інституту між різними соціальними групами. <i>Частка споживання інформації:</i> аналіз того, з яких джерел представники різних груп переважно отримують інформацію, що може корелювати з їхнім рівнем довіри. Індекс достовірності: оцінка громадянами правдивості та об'єктивності інформації, що надходить із різних джерел.
<i>Соціальне підкріплення.</i> Усередині свого кола спілкування (сім'я, друзі, колеги, онлайн-спільноти) люди отримують постійне підтвердження правильності своєї позиції. Коли всі навколо поділяють однакову думку (наприклад, «всі політики корумповані» або, навпаки, «влада робить усе можливе в складних умовах»), це переконання стає непохитною істиною.	<i>Соціальна група:</i> аналізується довіра в розрізі різних демографічних, соціальних чи ідеологічних груп (наприклад, за віком, рівнем освіти, політичними поглядами).	
<i>Алгоритмічні фільтри.</i> Сучасні соціальні мережі та пошукові системи створюють так звані «ехо-камери», підлаштовуючи стрічку новин під інтереси користувача. Алгоритми показують більше контенту, з яким людина згодна, тим самим ізолюючи її від альтернативних точок зору і замикаючи в інформаційній бульбашці.	<i>Динаміка:</i> вивчається зміна рівня довіри в часі, що дозволяє зафіксувати сам факт розходження – «розкриття ножиць».	

Джерело: складено автором

Використання цих механізмів, критеріїв та показників дозволяє зрозуміти передумови умови виникнення даного феномену, а також кількісно та якісно оцінити глибину розриву в довірі, ідентифікувати фактори, що його спричиняють, та спрогнозувати потенційні наслідки для соціальної стабільності та національної безпеки.

Таким чином для «бульбашок довіри» характерна висока емоційна насиченість та стійкість до зовнішніх фактів. Аргументи, статистика чи спростування, що надходять ззовні, не руйнують бульбашку, а навпаки, можуть посилювати її, сприймаючись як атака на цінності групи. Наприклад, одна бульбашка може абсолютно довіряти армії, ігноруючи будь-які повідомлення про проблеми, тоді як інша може вважати все керівництво зрадниками, ігноруючи реальні успіхи на фронті.

У контексті державних інституцій це призводить до глибокої фрагментації суспільства. Держава втрачає здатність комунікувати з цілими сегментами населення, які існують у паралельній реальності тотальної недовіри.

Це, у свою чергу, підриває легітимність влади, ускладнює проведення реформ, мобілізацію суспільства та робить його вразливим до зовнішніх інформаційних операцій, спрямованих на поглиблення внутрішнього розколу.

Зазначені вище терміни доцільно використати при дослідженні ключових тенденцій та асиметрії інституційної довіри (табл. 2), спираючись на сучасні соціологічні дані, зокрема й в Україні. Перш за все зауважимо, що тенденції та асиметрії можна представити як два взаємопов'язані процеси: загальні зміни, що відбуваються з довірою в часі (тенденції), та нерівномірний, несиметричний її розподіл між різними інститутами та групами населення (асиметрії).

Як бачимо з вищевикладеного, сучасний ландшафт довіри є складним, динамічним і повним диспропорцій. Довіра вже не є монолітною константою, а скоріше набором ситуативних та диференційованих оцінок, які постійно змінюються під впливом інформаційних потоків та реальних дій інституцій. Тим більше як показують результати соціологічних досліджень інституційна довіра до органів державної влади знаходиться в динамічному стані й залежить від тієї конкретної ситуації (політичної, економічної, соціальної тощо), яка складається в державі в той чи інший період часу.

Таблиця 2

Тенденції та асиметрії інституційної довіри

Категорія	Ключова характеристика та приклад
Тенденції (зміни в часі)	
Ерозія довіри	Загальне довгострокове зниження довіри до класичних політичних інститутів. <i>Приклад: Падіння рейтингів довіри до парламентів, урядів та партій протягом десятиліть.</i>
Волатильність	Підвищена мінливість і різкі коливання рівня довіри під впливом подій. <i>Приклад: Стрімке зростання довіри до Президента на початку кризи та її падіння після непопулярних рішень.</i>
Персоналізація	Перенесення довіри з безособового інституту на конкретного лідера. <i>Приклад: Довіра не абстрактному «міністерству», а особисто міністру X.</i>
Диференціація	Фрагментована, вибіркова довіра: одним інститутам довіряють, іншим – ні. <i>Приклад: Висока довіра до ЗСУ при одночасній вкрай низькій довірі до судової системи.</i>
Асиметрії (нерівномірний розподіл)	
За типом інституцій	Довіра до сервісних, захисних та гуманітарних інститутів значно вища, ніж до політичних. <i>Приклад: Довіра до волонтерів та ДСНС вища за довіру до чиновників та політичних партій.</i>
За рівнем влади	Місцевим органам влади часто довіряють більше, ніж центральним. <i>Приклад: Мер міста може мати вищий рейтинг довіри в громаді, ніж Прем'єр-міністр у країні.</i>
За політичними поглядами	Рівень довіри до влади кардинально відрізняється між прихильниками влади та опозиції. <i>Приклад: Електорат правлячої партії демонструє високу довіру уряду, тоді як електорат опозиції – вкрай низьку.</i>
За критерієм оцінки	Розрив між оцінкою компетентності інституції та її чесності. <i>Приклад: Думка, що «податкова працює ефективно (компетентність), але є корумпованою (нечесність)».</i>

Джерело: складено автором

Використання результатів соціологічних досліджень є надзвичайно важливим для нашого дослідження. Вони надають емпіричну базу для розуміння реального стану інституційної довіри в українському суспільстві, виявлення ключових тенденцій та проблем. Тому необхідно провести ретельний пошук та аналіз існуючих соціологічних досліджень щодо інституційної довіри в Україні. При цьому потрібно звернути увагу на: рівень довіри до різних органів публічного управління (президента, парламенту, уряду, судової системи, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування тощо); динаміку довіри за останні роки, виявити тенденції зростання чи падіння; фактори, що впливають на довіру (на думку громадян): рівень корупції, якість послуг, прозорість діяльності, політична стабільність, економічна ситуація тощо. Також потрібно зібрати та проаналізувати соціологічні дані щодо ефективності органів публічного управління в Україні, що включає дослідження показників: оцінки громадянами якості надання адміністративних послуг, рівня задоволеності діяльністю органів влади, сприйняття рівня корупції та оцінки успішності реалізації державної політики. Таким чином, акцент на використанні матеріалів соціологічних досліджень є абсолютно обґрунтованим суттєво збагачує наше дослідження емпіричною складовою.

Так, Київський міжнародним інститут соціології та Центр Разумкова регулярно проводять такі дослідження в Україні та оприлюднюють їх результати на своїх сайтах [1, 2], також варто звернути увагу на результати досліджень соціологічної групи «Рейтинг» [3], яка періодично проводить якісні соціологічні дослідження, зокрема і з питань довіри до інститутів влади.

Вважаю, що наразі доцільно проаналізувати дані за останні 10 років (роки президенства Порошенка та Зеленського) та подивитися рівень довіри до різних публічних інституцій – Президент, Уряд, Нацполіція, Армія, органи

протидії корупції, органи місцевого самоврядування, громадські організації, церква тощо, оскільки вони відіграють ключову роль у функціонуванні держави та суспільства, що дозволить нам виявити важливі тенденції та зміни в рівні інституційної довіри в Україні. Зауважимо, що аналіз інституційної довіри до органів публічної влади за останні 10 років, охоплюючи періоди президентства Петра Порошенка та Володимира Зеленського, є важливим для розуміння динаміки суспільних настроїв в Україні.

Загалом в інтернет ресурсі зібрано багато інформації про динаміку довіри до різних інституцій в Україні за період 2014–2024 років. Тому в межах цієї статті проаналізуємо оприлюднені соціологами дані [1–3] та узагальнимо результати щодо кожної інституції (табл. 3), що дозволить нам побачити зміни в рівні довіри протягом цього періоду та виявити будь-які важливі тенденції.

Оскільки, наразі не має прямого доступу до закритих статистичних баз даних, будемо спиратися на загальнодоступні звіти та публікації соціологічних організацій (Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), Центр Разумкова, Соціологічна група «Рейтинг») за останні 10 років (орієнтовно 2014–2024 роки) (табл. 3).

Таблиця 3

Узагальнена таблиця динаміки довіри до інституцій

Інституція	2014–2019 (середнє за Порошенка)	2019–2024 (середнє за Зеленського)	Основні тенденції
<i>Президент</i>	(коливання)	(коливання)	Висока довіра на початку термінів, подальше зниження у Порошенка, значне зростання після 2022 у Зеленського.
<i>Уряд</i>	(низька)	(низька)	Стабільно низький рівень довіри протягом усього періоду.
<i>Національна поліція</i>	(нижче середнього)	(нижче середнього)	Повільне зростання після реформи, але залишається нижчим за довіру до армії та громадських організацій.
<i>Збройні Сили України (Армія)</i>	(висока)	(дуже висока)	Значне зростання довіри з 2014 року, стабільно високий рівень, подальше зростання після 2022 року.
<i>Органи протидії корупції</i>	(дуже низька)	(дуже низька)	Стабільно низький рівень довіри, незважаючи на створення нових інституцій.
<i>Органи місцевого самоврядування</i>	(нижче середнього)	(нижче середнього)	Регіональні відмінності, загалом рівень довіри трохи вищий за центральні органи влади, але нижчий за армію та волонтерів.
<i>Громадські організації</i>	(вище середнього)	(вище середнього)	Відносно стабільний та вищий за довіру до багатьох державних інституцій, особливо зросла роль волонтерських організацій після 2014 та 2022 років.
<i>Церква</i>	(висока)	(висока)	Стабільно високий рівень довіри, можливі коливання залежно від суспільно-політичних подій та конфесійних особливостей.

Примітки до таблиці:

• У клітинках, де зазначено «(коливання)» або «(низька/висока)», мається на увазі загальна тенденція, але конкретні значення могли суттєво змінюватися протягом періоду.

• Для отримання точних середніх значень за кожен період потрібен детальний аналіз усіх доступних опитувань кожної організації за відповідні роки.

• Ця таблиця відображає узагальнені тенденції, і конкретні цифри в різних опитуваннях можуть відрізнятися.

Джерело: складено автором за даними [1-3, 7]

Загальний огляд тенденцій, спираючись на доступні дані соціологічних досліджень, з огляду на рівень довіри, має наступний вигляд: традиційно, протягом обох президентських термінів, армія має один з найвищих рівнів довіри серед українців, особливо після початку російської агресії у 2014 році; рівень довіри до громадських організацій змінюється, але загалом залишається відносно стабільним, адже вони відіграють важливу роль у громадянському суспільстві, особливо в умовах війни; церква також має високий рівень довіри, хоча він може варіюватися залежно від конфесійної приналежності респондентів; довіра до президента є дуже динамічною і залежить від поточних політичних подій, як правило на початку кожного президентського терміну зазвичай спостерігається високий рівень довіри, який з часом залежно від ситуації коливається; рівень довіри до уряду, як правило, нижчий, ніж до президента, адже уряд несе безпосередню відповідальність за соціально-економічну політику, яка часто викликає невдоволення; рівень довіри до поліції залишається відносно низьким, хоча реформа поліції мала на меті підвищити цей показник; довіра до антикорупційних органів також залишається низькою, що свідчить про постійну проблему корупції в Україні; рівень довіри до органів місцевого самоврядування варіюється залежно від регіону та конкретної місцевої влади.

Важливо також зазначити, що спираючись на соціологічні дослідження необхідно враховувати, що рівень довіри до публічних інституцій може сильно змінюватися залежно від поточних подій, соціологічні опитування можуть мати певну похибку, а довіра до інституцій є складним явищем, яке залежить від багатьох факторів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Загалом інституційна довіра є не просто бажаним атрибутом, а фундаментальною передумовою для ефективного та легітимного державного управління. Її криза, зумовлена корупцією, неефективністю та соціальною нерівністю, підриває суспільний договір і змушує державу покладатися на дорогий апарат примусу замість співпраці. Цей процес не є рівномірним, а характеризується феноменом «ножиць довіри» – розривом між падінням довіри до традиційних інститутів (уряду, парламенту) та одночасним зростанням довіри до альтернативних джерел, таких як соціальні мережі чи окремі лідери думок. Результатом цього розходження є формування замкнених «бульбашок довіри», де різні соціальні групи існують у власних інформаційних реальностях, що унеможлиблює суспільний діалог та консенсус.

Аналіз соціологічних даних в Україні за останнє десятиліття чітко ілюструє ці глобальні тенденції та виявляє глибокі асиметрії. Спостерігається стійкий патерн, де інститути захисту та самоорганізації (насамперед Збройні Сили України, волонтери, церква) користуються стабільно високим рівнем довіри, тоді як політичні (уряд, партії) та антикорупційні органи залишаються в зоні глибокої недовіри. Це підтверджує, що сучасний ландшафт довіри є вкрай диференційованим, волатильним і персоналізованим. Довіра більше не є монолітною константою, а являє собою складну, динамічну систему, де оцінки громадян залежать від конкретних дій, особистостей та здатності інституцій виконувати свої ключові функції, особливо в умовах екзистенційних загроз для держави. Тому дослідження цієї системи мають проводитися на постійній основі.

Список використаних джерел:

1. Грушецький А. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021–2024 роках // Київський міжнародний інститут соціології: пресреліз. 2025. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1>
2. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу (лютий–березень 2025р.) // Центр Разумкова. URL: <https://surl.lu/lhrtja>
3. Як війна змінила мене та країну. підсумки року: комплексне дослідження // Соціологічна група «Рейтинг». 2023. 58 с. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_war_changed_me_and_the_country_february_2023.pdf
4. Кучабський О. Г., Погорілий С. С. Довіра до органів публічної влади як ключовий фактор ефективності системи державного управління. *Публічне управління: теорія і практика*. 2013. Вип. 1. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_19
5. Погорілий С. С. Довіра до державної влади як категорія політичного управління. *Державне будівництво*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_1_40
6. Лопушинський І. П. Довіра до влади як державотворчий чинник в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2013_2_23 20.
7. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, член.-кор. НАН України, д. соц. н. С. Дембіцького. Київ: Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с. URL: <https://surl.li/jboevg>
8. Комунікативна діяльність в державному управлінні: навч. посіб./за ред.: Н. М. Драгомирецької, К. С. Кандагури, А. В. Букача. Одеса: ОРІДУ НАДУ при Президентові України, 2017. 179 с.
9. Романенко Є. Комунікативна взаємодія органів державної влади та громадськості: сутність та особливості налагодження. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. № 2. С. 190–201.

References:

1. Hrushetskyi, A. (2025) *Dynamika doviry sotsial'nym instytutsiyam u 2021–2024 rokakh* [Dynamics of trust in social institutions in 2021–2024]. Kyiv International Institute of Sociology: press release. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1> [in Ukrainian].
2. Razumkov Center (2025) *Otsinka sytuatsiyi v krayini, dovira do sotsial'nykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromads'kykh diyachiv, stavlennya do vyboriv pid chas viyny, vira v peremohu (lyuty–berezen' 2025r.)* [Assessment of the situation in the country, trust in social institutions, politicians, officials and public figures, attitude to elections during the war, belief in victory (February–March 2025)]. URL: <https://surl.li/zybac> [in Ukrainian].
3. Sociological group “Rating” (2023) *Yak viyna zminyla mene ta krayinu. pidsumky roku: kompleksne doslidzhennya*. [How the war changed me and the country. Results of the year: a comprehensive study]. 58 p. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_war_changed_me_and_the_country_february_2023.pdf

4. Kuchabsky O. G Pohoriliy S. S (2013) Dovira do orhaniv publichnoyi vlady yak klyuchovyy faktor efektyvnosti systemy derzhavnoho upravlinnya. [Trust in public authorities as a key factor in the effectiveness of the public administration system]. *Publichne upravlinnya: teoriya i praktyka*. [Public administration: theory and practice]. Issue 1. P. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_19 [in Ukrainian].

5. Pohoriliy S. S (2010) Dovira do derzhavnoyi vlady yak katehoriya politychnoho upravlinnya. [Trust in public authorities as a category of political administration]. *Derzhavne budivnytstvo* [State construction]. No. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_1_40 [in Ukrainian].

6. Lopushynsky I. P (2013) Dovira do vlady yak derzhavotvorchyy chynnyk v Ukrayini. [Trust in government as a state-building factor in Ukraine]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya* [Theory and practice of state administration and local self-government]. No. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2013_2_23 20. [in Ukrainian].

7. Golovakha Ye., edited by (2024) Ukrayins'ke suspil'stvo v umovakh viyny. Rik 2024: Kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society in war conditions. Year 2024: collective monograph]. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 450 p. URL: <https://surl.li/nxhzkv> [in Ukrainian].

8. Dragomyretska N. M, Kandagury K. S, Bukach A. V (2017) Komunikatyvna diyal'nist' v derzhavnomu upravlinni: navch. posib. [Communicative activity in public administration: a manual]. Odesa: ORIDU NAPA under the President of Ukraine. 179 p. [in Ukrainian].

9. Romanenko E. (2014) Komunikatyvna vzayemodiya orhaniv derzhavnoyi vlady ta hromads'kosti: sutnist' ta osoblyvosti nalahodzhennya [Communicative interaction between state authorities and the public: the essence and peculiarities of adjustment]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* [State administration and local self-government]. No. 2. P. 190–201. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 01.08.2025

Дата прийняття статті: 22.08.2025

Опубліковано: 16.09.2025